	כניסת השבת	יציאת השבת
ירושלים	16:16	17:28
בני ברק	16:33	17:30
חיפה	16:24	17:28
עפולה	16:21	17:27

מרוקו

כתורתם ושמנתם של חכמי צפון אפריקה

י"ט חשוון
גיליון 55
שנה ב'

פרשת וירא

דבר העורך

הדרגות הגבוהות שאפשר להגיע ע"י עבודת ה'

הפרשה פותחת עם המילים "וירא ה' אל אברהם", לפני שניכנס קצת לעומק ולהבנת הדברים, נבאר את הסיטואציה. אברהם אבינו מצטווה על ידי הקדוש ברוך הוא למול את עצמו, אברהם אבינו עושה זאת מיד ובזריזות, אולם אף על פי שקיים מצווה כה חשובה כל כך, הוא אינו מוותר גם על מצוות הכנסת אורחים שהייתה טבועה בנפשו, ולפיכך יוצא החוצה עם כל כאביו וייסוריו, ומנסה לתור אחר אורחים, ובנקודת זמן זו נגלה אליו הקדוש ברוך הוא.

רבותינו המפרשים שואלים כמה שאלות בפסוק זה. תחילה מדוע התורה פותחת קודם כל באברהם ולאחר מכן בקדוש ברוך הוא, והלא לכאורה היה צריך לפתוח במילים "וירא ה' אליו", ולא "וירא אליו ה'". כלומר שהיה לתורה לפתוח קודם כל עם "הנראה" ולא עם "הרואה". עוד יש לדקדק מדוע הפסוק אומר "וירא אליו ה'", לכאורה היה צריך להיות "וירא ה' אליו", ומדוע מפסיקה המילה "אליו" בין הוירא לה'.

מי שמיישב את השאלות האלו באופן נפלא הוא רבי חיים בן עטר, בפירושו לתורה "אור החיים", וכדבריו:

"ונראה כי כוונת הכתוב הוא **שבא להודיע שהשרה ה' שכינתו עליו ונעשה מרכבה לשכינה**... והוא אומרו וירא אליו ה', שגילה ה' שכינתו אליו... כי מצוי הוא לפניו עטרה לראשו... **עוד ירצה כי באמצעות המילה נראה ה' אליו בשלמות כללות אור העליון, כי יש בבחינת הראיה ברוך הוא הדרגות זו למעלה מזו,** ומה שהשיג אחר המילה היא נבואה שלימה, וזה הודיענו הכתוב באומרו וירא אליו ה', ולא אמר וירא ה' אליו, שנתכוין לומר כי מה שהגיע מהראיה אליו היא כל בחינת הוי"ה שם הנכבד".

ביאור הדברים, אברהם אבינו התעלה למדרגות רמות ונשגבות על ידי תהליך של עבודה מעשית ומגייעת. וככל שעלה ועמד בניסיונותיו נתעלה למדרגות גבוהות יותר ויותר, לפיכך, במאורע זה כאשר אברהם אבינו כבר עמד ברוב נסיונותיו, אברהם מגיע לדרגה כה גבוהה עד שהתורה חשה צורך להדגיש ולציין בפנינו את הדרגה הזו שבן אנוש שעובד את הקדוש ברוך הוא ונדבק בו יכול להגיע אליה.

לכן הפסוק מדקדק ובכוונה פותח במילים, "וירא אליו ה" - להודיע שהשכינה הייתה כה גלויה אליו, עד שאברהם אבינו פשוט ראה את השכינה, בדרגת ראיה, שהיא מדרגה גבוהה מאוד. האור החיים מוסיף עוד שבמעמד זה כבר זכה אברהם להיות "מרכבה לשכינה", והשכינה היתה כעטרה לראשו.

ויתרה מזאת, אברהם אבינו זכה ממש להיכלל ולהשיג דרגות רמות ונשגבות, עד כדי כך שהוא זוכה גם במעמד זה להשיג את כללות האור העליון של הקדוש ברוך הוא, ולכן שוב הפסוק אומר בכוונה "וירא אליו ה", ולא "וירא ה' אליו", לציין בפנינו שאברהם היה בדרגה כל כך גבוהה עד שהוא השיג את כל בחינת שמו של הקב"ה (שם הוי"ה), והתורה מציינת זאת במילים "וירא אליו ה", כלומר שלאברהם נגלה כל השגת שם ה'.

הלימוד בשבילנו, ככל שאנו מתקדמים ועובדים את הקדוש ברוך הוא כפי יכולתינו, כמובן שהכל על ידי ניסיונות והתקדמות אט אט, אפשר לעלות למדרגות גבוהות יותר ויותר, עד כדי כך שאפשר להגיע למדרגות כה רמות ונשגבות ולהיות כמו אברהם אבינו שזכה להיות חלק מהאור העליון, ולהשיג את כל השגת שם ה'. יהי רצון שנזכה לכך.

בברכת שבת שלום

יוסף רביבו

עיצוב ועריכה גרפית ר. רביבו כל הזכויות שמורות © לתגובות והערות ולהצטרפות לרשימת התפוצה ניתן לשלוח מייל 0583209031y@gmail.com

ביאורים ופירושים על המקרא מגאוני מרוקו

ביאור משא ומתן אברהם עם המלאכים

פסוק "ואקחה פת לחם וסעדו לבכם אחר תעברו כי על כן עברתם על עבדכם ויאמרו כן תעשה כאשר דברת". (בראשית, י"ח, ה').

ושמעתי מדקדקים דלפום פשטיה דקרא לכאורה איך אברהם אבינו דאוהב צדקות וגומל חסדים יאמר לשון זה שעברו עליו האורחים על פת לחם, שאמר להם כי על כן עברתם, שאין זה מחק דרך ארץ שיאמרו כן אפילו ההדיוטים. אולם יובן במה שפירש רש"י ז"ל ד"ה כחום היום, הוציא הקב"ה חמה מנרתיקה שלא להטריחו באורחים, וכשראהו מצטער הביא עליו שלשה מלאכים כדמות אנשים, ע"כ. הרי מתחלה חס עליו שלא להטריחו והוציא חמה מנרתיקה. וידוע עוד שעיקר הכנסת אורחים בעיא ארבעה דברים ואלו הם א'כילה, ש'תיה, ל'ינה, ל'ויה, שהם ראשי תיבות אש"ל.

ולכן כשראה אברהם אבינו שהקב"ה הוציא חמה מנרתיקה שלא כמנהג הימים, והבין שבודאי חס עליו שלא להטריחו, ותכף זימן לו ה' שלשה אנשים, אז הבין אברהם אבינו ע"ה שמשום שידע בו ה' שהוא מצטער על האורחים שלא באו אליו כדרכו בקודש זמנם לו, ולכן הפציר בהם אברהם כל כך והתחיל לדבר אליהם ואמר 'אקחה פת לחם', שזה אחד מעיקרי הכנסת אורחים, ונתן להם סבה וטעם להפצרתו בהם לאכול אצלו וזהו 'כי על כן עברתם', רוצה לומר כי סבת העברתכם שהקרה ה' אתכם לפני הוא על אודות שידע בי שאני מצטער על האורחים כמנהגי, שעל כן היתה סבת העברתכם אלי כדי לקיים בכם מצות הכנסת אורחים כמנהגי תמיד כל הימים, לכן בבקשה מכם 'ואקחה פת לחם וסעדו לבכם', כי על ידי שהיו מלאכים ולא אפשר להו למיכל היו ממהרים ללכת, ואברהם שעדיין לא הכיר בהם כשראה שהם ממהרים ללכת הוכרח להפציר בהם, לכן אמר ואקחה פת לחם, ואחר כך השיבוה לאמר 'כן' הוא באמת שמצד שאתה מצטער זימן אותנו לך ה' ברוך הוא, אם כן תעשה פת לחם 'כאשר דברת' לאמר שכך הוא מנהגך, באו עמו ברמז לרמוז שמצדם לאו בני אכילה נינהו כי אם לעשות רצון צדיק. ובזה ניחא מ"ש חז"ל שהיו נראים כאוכלים לכבוד אברהם שעדיין לא ידע שהם מלאכים, וק"ל.

שש אנכי - רבי שמעון אביקציץ

כל חידושיו של הצדיק בעוה"ז נאמרים ג"כ בעוה"ב

וַיִּקַּח חֶמְאָה וְחָלָב וּבֶן הַבָּקָר אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּתֵּן לִפְנֵיהֶם וְהוּא עֹמֵד עֲלֵיהֶם תַּחַת הָעֵץ וַיֹּאכֵלוּ (בראשית, י"ח, ח')

יובן, דהנה ידוע כל מה שמחדש הצדיק בעולם הזה הן בסוד הן בפשט כשמת אומר חידושיו בישיבה של מעלה ושמחים בו ומעלים אותו ויושב עמהם ליהנות מזיו השכינה, וזהו שאמר הכתוב שזה הצדיק בידו "חמאה וחלב" הם חידושי הסוד דכתיב "דבש וחלב וכו". ועוד לקח בידו "ובן הבקר" שהם פשטי התורה שהם כבן הבקר שהם מאכל כל אדם, גם הפשט הוא פשוט לכל אדם. "ויתן לפניהם" של צדיקים ועל ידי זה נתעלה, "והוא עומד עליהם" דהיינו עלה עליהם ואחר כך הוא והם תחת הענן שהוא אילנא דחיי דכתיב "ועץ החיים בתוך הגן", 'ויאכלו' שנהנו מזיו השכינה, ממורי זיקני כמוה"ר אברהם פינטו זלה"ה.

אעלה בתמר [מתורת רבני מראכש] - רבי יצחק הרוש

רמזים נפלאים בפסוק

וַיֹּאמֶר שׁוֹב אָשׁוּב אֵלֶיךָ כָּעֵת חַיָּה וְהִנֵּה בֵן לְשָׂרָה אִשְׁתֶּךָ וְשָׂרָה שֹׁמַעַת פֶּתַח הָאֹהֶל וְהוּא אַחֲרָיו: (בראשית, י"ח, י')

אפשר רמז ושרה שומעת פתח האהל, רצונו לומר השכינה שנקראת פתח האהל שומעת אותה שרה, מבשרת לאברהם אימתי תלד שרה. והוא, קב"ה אחריו, ורצונו לומר של פתח האהל הנ"ל מסכים אחר דבריו. או רמז והוא, שהיא הבינה שנקרא מזלא שממנה הבנים, והיא נקראת הוא כמ"ש בזוהר (ח"א, קנ"ד ע"ב), בסוד ועבד הלוי. והוא אחריו, רצונו לומר מסכמת עם השכינה שתלד שרה. שומעת, ר"ת שכינה מבשרת עת תלד. פתח, ר"ת פסח תרחיקו חמץ. האהל, ר"ת המצות אכלו לסעודת המילה. והוא, ר"ת והכינו הכסא ויבא אליהו. אחריו, ר"ת אלהים חיים ראש יצחק ואביו, גם והמסובין, ורצונו לומר ושם תשרה השכינה בעת המילה על ראשם כמ"ש בזוהר (ח"א צ"ה ע"א), שהשכינה שורה על הילד והמסובין ואביו ביום המילה, ומכל שכן באברהם ויצחק ע"ה.

ויאמר שאול - רבי שאול נחמיאש

"ואיה השה לעולה"

ויאמר יצחק אל אברהם אביו ויאמר אבי, ויאמר הנני בני. ויאמר הנה האש והעצים ואיה השה לעולה.

מבואר בקרא דאברהם שם על יצחק את העצים, ובידו לקח את האש ואת המאכלת, ושאל יצחק לאביו דהנה האש והעצים ואיה השה לעולה. ויש להקשות ולהתבונן בכמה דברים: א'. דמדוע רק לאחר ששם אברהם את העצים נתעורר לשאול שאלה זו. ב'. ועוד היה לשאול גם דהנה המאכלת, ועל זה לא שאל מאומה. ג'. ועוד, דלפי מה דקימ"ל בזבחים (קט"ו ע"ב) דבני נח יכול להקריב בבמה אף חיה ועופות טהורים, אם כן למה אמר שה. וכבר עמדו באלו הדברים גדולי עולם ונבאם.

ביאורו של ה"אור שמח"

בעל ה"אור שמח" בביאורו לתורה (משך חכמה) פירש הפסוקים, דבשאלתו נתכוון לומר "הנה האש והעצים ואיה השה לעולה", פירוש - מאחר דבבני נח לא פוסל בקרבנו מום, אלא רק שלא יהיה מחוסר אבר, כדאיתא בעבודה זרה (ה', ע"ב), אם כן, קרבן ב"ח לא טעון ביקור, דכל מה שבעינן ביקור הוא בכדי שלא יהיה בו מום, כדאיתא בפסחים (צ"ו.). אך מאחר שיצא אברהם מגדר בני נח ונכנס בתורת ישראל, אם כן טעון הקרבן ביקור. והנה הדין דבבמה אין טעון עצים אלא רק במזבח, וכן אש קודש שלא נשתמש בה הדיוט אין טעון בבמה אלא רק במזבח, נמצא שאחר שראה יצחק כל זה ד"הנה האש והעצים", וממילא יקריבו על המזבח, שאל היכן השה לעולה שטעון ביקור בדיני ישראל.

ועל זה ענה אעא"ה, "ה' יראה לו השה לעולה בני", פירוש שכבר מבוקר. וצריך ביאור קצת מהו שהשיבו אברהם שכבר מבוקר.

ולפי זה מיישב המש"ח נמי דלא הזכיר מאכלת דדין פשוט הוא דבעינן מאכלת, דאינו רק בקורבן אלא אפילו בשחיטת חולין, והכא נתעורר ושאל על דינים המעכבים בתורת קרבן ישראל.

ולפי דבריו אכתי קשה, מדוע אמר "שה", אכן באמת לא קשה מידי, דאש קודש ועצים בעינן רק בקרבן עולה, וקרבן עולה אינו אלא זכר. אך מכל מקום יקשה דמניין לו שה, ודילמא איל פר. [יעויין במשך חכמה (פרשת נח), שכתב דבני נח אף שמותר לו להקריב שאר קורבנות במקום המקדש, אינו מותר אלא מה שקרב, ואם כן אף אם היה לו דין נח, אסור בחיה ועופות].

ביאור האברבנאל

אף אדוננו האברבנאל נתקשה בכתובים אלו, ואלו דבריו, "הנה יצחק לא הקשה גם כן מהמאכלת כמו שהקשה מהאש והעצים, לפי שדרך בני אדם להוליך בדרך חרב ומאכלת מפני האויבים או מפני החיות הרעות, ומפני זה לא הקשה יצחק מהמאכלת". [יעוי' ברמ"א (סי' י"ח סעי' י"ד) דכתב, דראוי שיהיה סכין מיוחד לשחיטה וק"ק]. אכן לדבריו עדיין יקשה, ודילמא איל או פר.

חידושו של החתם סופר

ודבר הפלא ופלא כתב החתם סופר (בחידושיו לחולין ט"ו ע"א, ד"ה א"נ), דהמאכלת של אעא"ה לא הייתה של מתכת שלא הניף עליו ברזל, אלא של עץ, ובכל שוחטים ואפילו בקרומית של קנה. ואפילו אי שחיטת עולה בעינן כלי שרת דווקא, ורבי סבירא ליה אין עושין כלי שרת כלי עץ, מכל מקום הינו בבית המקדש, אבל אז היה כלי שרת של עץ, ולפיכך לא שאל יצחק אלא על העצים והאש, דהסכין בכלל העצים, וחידוש נפלא הוא.

אלא דיש להבין מה איסור יש שלא להניף על הקרבן ברזל, והלא כל שאר הקרבנות נשחטים בסכינים של מתכת. ואולי כוונתו דכיון שהיה אמור להישחט על המזבח עצמו אסור להניף עליו ברזל וק"ק. ולכאורה מבואר דפליג עליה דהמש"ח, דלדברי המש"חקיים אברהם כל דיני קרבן ביצחק, וממילא אף הסכין היתה של מתכת. ולפי"ד עדיין תיקשי מנליה ליצחק דהיה שה וכאמור לעיל.

יישוב על הקושיות

וחשבתי לבאר בס"ד ולתרץ הכל, דהנה שאל יצחק את אעא"ה הנה האש והעצים ולא על הסכין, לפי מאי דקימ"ל בשו"ע (סי' ל"ו סי"ד) דריאה שצמקה ע"י שהפחידוה בנ"א הרי היא טריפה, ובכה"ח (שם או' רמ"ד) הביא מהפוסקים שהאריכו להזהיר שלא ישחטו העופות בהדי הדדי ויראו הסכין ויפחדו. ולפי זה יש לומר שהטעם שהסתיר הסכין מיצחק לפי שנתירא שתצטמק הראיה ויטרף עי"ז ולכן הסתירה, ואף לדברי הרשב"א שהביא שם הכף החיים דלזמן מועט לא חיישינן, הכא היה זמן רב כל הדרך שהלכו להר המוריה, ולפי זה לא שאל על הסכין כלל. ואחר כך מצאתי שכן תירץ המהרי"ל דיסקין (פרשת חיי שרה).

ומה שאמר "ואיה השה לעולה", ומנין חשב שיהיה שה. יש לומר דלפי השיטות שאכן ראה כדברי החתם סופר והמשך חכמה, אם כן יש לומר לפי מה שכתב השולחן ערוך (יו"ד סי' ח', סעי' א') דלכתחילה צריך שיהא אורך הסכין כמלא אורך שני אורכין של אותו דבר הנשחט, וממילא מכיון שצוואר שה ואדם דומה בשיעורו, לכך אמר שה ולא פר.

ולפי הדעות שלא ראה כדברי המהרי"ל דיסקין הנ"ל, א"נ כדברי האברבנאל דלא חש לשאול על הסכין דשמא לליסטים וכיוצ"ב, אפשר דלפי כמות העצים חישב איזה קרבן יהיה, והיינו שה, ושיעורא דשה ואדם קרובים אלו להיות כשיעורין של אלו.

זיכרון להולכים

קוים לדמותם של מוהר"ר מסעוד ואעקנין, ורבי יוסף אלקובי זיע"א [לרגל יום הילולא]

מוהר"ר מסעוד ואעקנין זלה"ה

מוהר"ר מסעוד ואעקנין זלה"ה היה מחכמי מראכש, בין השנים תרמ"ה - תשי"ז (1957 למניינם), רבינו היה תלמיד חכם שהתעסק במסחר בכדי להביא טרף לאנשי ביתו, **היה אוהב תורה ולומדיה**, מן הכתוב במציבה אודותיו ניתן ללמוד שאת רוב ימיו הקדיש ללימוד התורה, ולזהירות וכוונת התפילה, מלבד כל זה היו לרבינו הנהגות מיוחדות, כדקדוק בקימת חצות, ענוה יוצאת דופן, ועבודת המידות גדולה בריחוק רב ממדת העזות, וקניית מידת הביישנות.

על מצבתו במראכש נכתב:

"ציון לנפש חיה החי [-החכם-] השי [-השלם-] והותיק ענותן ושפל ברך שייף עייל שייף נפיק וגריס באורייתה ונהנה מייגע כפיו מסוה הבושה על פניו והיה זהיר בקימה חצות לילה לעסוק בתורה ותפלה אוהב התורה ולומדיה ז"ש [-זה שמו-] הטוי ר' מסעוד ואעקנין ז"ל והיתה מנוחתו כבוד ביום ש"ק [15] לחו' [-לחודש-] חשון ש' [-שנת-] 5717 לפ"ג, והיו ימי חייו 72 שנה תנצב"ה. [ספר מצבות מראכש, עמ' 219].

חשוב מאוד לשים לב שהיה ב' חכמים שנשאו שם זה, ראה בספר ארזי הלבנון (עמ' 1489) שכתב, "רבי מסעוד וואעקנין, מתואר "מארי מתניתין", היה מגדולי חכמי פאס במאה החמישית ובתחילת המאה השישית לערך, בנו הוא רבי יצחק וואעקנין זצ"ל שהיה גם מחכמי פאס", [וכעי"ז בספר מלכי רבנן (פ"ד, ע"ב], אלא שהמתבונן היטב יראה, שהם ב' חכמים שונים, הן מן הזמנים השנים בו חיו, והן ממקום מגורם, זה בפאס, וזה שלפנינו היה במרכאש.

מוהר"ר יוסף אלקובי

בשבוע החולף היה צריך להתפרסם במדור זה קוים לדמותו של מוהר"ר יוסף אלקובי זלה"ה, אולם לצערינו מחמת כמה סיבות לא נכנס מאמר זה, ועתה מתפרסם לראשונה. מאמר זה נכתב ע"י הרה"ג מתתיהו גבאי שליט"א נו"נ לרבי יוסף זיע"א.

הגאון החסיד המקובל רבי יוסף אלקובי זצוק"ל היה רבם של חכמי התורה בתורת הקבלה במרוקו, תלמידו המובהק הוא הגאון הגדול רבי רפאל ברוך טולידנו זצ"ל רבה של מקנס ומח"ס קיצור שו"ע, [ס' קדוש וברוך. וראה בס' ארזי הלבנון [וענונו] על תלמידים רבים נוספים, מחכמי מרוקו שלמדו אצלו. וראה עוד בס' תקנות חכמי מקנס ח"ב עמ' תרי"ב תרי"ז].

לא רק בתורת הקבלה לימד, גם בגמרא לימד, רבי יוסף משאש זצ"ל היה תמיד מזכיר את שמו של רבי יוסף אלקובי זצ"ל בדחילו ורחימו, כי בראשית דרכו למד אצלו הכיר אותו מקרוב והעריך אותו הרבה. [אוצר המכתבים ח"ג מכתב תתכ"ו, ושו"ת מים חיים הנדמ"ח ח"ג עמ' ר"מ עי"ש, ובס' ילקוט שבע מועדים וחכמים ח"ו עמ' צ"ה].

הסליחות במחיצתו

בשו"ת שמש ומגן (ח"ג ס' נ"ז) נשאל רבה של ירושלים רבי שלום משאש זצ"ל, על סליחות בחודש אלול לתלמידים הלומדים בישיבות וחוששים לביטול תורה, וכה כתב, "הנה במרוקו היה במחנה היהודים רק בית הכנסת אחד פתוח לסליחות, **והרה"ג הצדיק וחסיד רבי יוסף אלקובי זצ"ל, שהיה זקן בן פ', היה עובר בתוך הלילה ודופק על כל בתי היהודים לעמוד לסליחות, אבל לא כל הקהל היו זהירים לעמוד, ואני הצעיר בהיותי בחור בן ט"ו שנה, והייתי בישיבה הייתי קם בכל לילה, והיה הרב זצ"ל ממתין לי בפתח הבית, ומוליך אותי בפקודת הורי ז"ל, והייתי עושה ש"ץ לסליחות, גם עשינו פעם אחת בשבוע תיקון כרת בביתו כל הלילה, וב"ה זה מוסיף הרבה חרדה ויראת שמים, ועד היום שאיני יכול לעמוד, אותה חרדה שלקחתי בימי הנעורים נשארה לי עד עתה**, ולכן לפי דעתי כל תלמיד שיש בכחו לקום חובתו להתאזר בגבורה", עי"ש. [וראה עוד בס' אורה של ירושלים (עמ' 48). ובספר גם אני אודך (חלק ו' סימן ח'). ובס' ברכת רם בהסכמת הגר"ש משאש זצ"ל. ובס' יהדות המג'רב מסורת ומנהגים (בן שמחון, ירושלים תשנ"ח פרק תשיעי עמ' 339,340].

הנהגותיו

וגם על אמירת תיקון חצות בימי בין המצרים במקנאס שבמרוקו ראה עדותו של רפאל בן שמחון [יהדות המג'רב מסורת ומנהגים פרק שמיני עמ' 315,316] בית הכנסת היה הומה מאדם אנשים הרצים לבית הכנסת לאמירת תיקון חצות, עדיין זכור לי את הרב הישיש רבי יוסף אלקובי זצ"ל איך היה פותח את התיקון חצות בוידוי ואחריו קול בוכים את המזמורים מהתהילים, וכשיה מגיע לפסוק האחרון "נפלה עטרת ראשנו, כל הקהל היה גועה בבכי מר, התמונה היתה נוראה ומלאה חרדת קודש עי"ש, וראה עוד בס' נתיבות המערב (עמ' ר"ט) בזה יעו"ש.

המשך בעמ' 6

תיאור מצוות "הכנסת אורחים" במרוקו

בפרשה אנו למדים על מידת החסד המופלגת שהיתה באברהם אבינו, מן הראוי להביא תיאור נפלא על יהודי שחי בכפר איסוואל שבמחוז אלמאראכת השוכן למרגלות הרי האטלס במרוקו.

התיאור שלפנינו נכתב בספר הנפלא "מושב טוב ישבת" - מחבר הספר רבי יצחק דדון שליט"א בלשונו הספרותית והיפה מגולל את תולדות חייהם של היהודים בכפר הנ"ל.

בתיאור דלהלן מתאר רבי יצחק את הכנסת האורחים המופלגת שהיתה לסביו ובני משפחתו. תיאור זה עולה בקנה אחד עם המסופר בפרשה על אברהם אבינו ע"ה שהתאמץ כל כך במצות הכנסת אורחים:

"זקננו מידה יתרה הייתה בו, חינו נסוך היה על מקומו, **זקננו בן בנו של אברהם אבינו ע"ה, ומכניס אורחים מאין כמוהו היה. איני יודע מהיכן רכש מידה זו - אם מחמת שלמד מרבו על אברהם אבינו ע"ה שהיה מכניס אורחים ונתלהב ונתלהבה נשמתו, או שבטבעו איש חסד היה ואהב את הבריות, או ששניהם היו בו - מכל מקום, בכל הגלילות ידעו כי בבית יהודה (בערבית: "אֵית יְהוּדָה") ימצאו מנוח לרגלם ומרגוע לגופם.**

זקני ע"ה שכינס את כל אחיו, אלו בניו, סביב אוהלו, להרגילם במצוות רצה, ועל כן כל כלותיו טורחות היו ועולות ויורדות לשרת את האורחים בלי תמורה ובקשת טובה. אורחים רבים נעצרו בביתו. היו שנחו מיגיעת הדרך שניים ושלושה ימים, והיו חשובים שביקשו מנוח לרגלם כיונה שהוחילה שבעה ימים, והיו שספרו ספירת העומר וקיימו תמימות בביתו מפסח ועד העצרת, וזקננו מפליא היה לעשות עימם הכול בנפש חפצה וברוח נדיבה. כך מנהג ביתו של מר זקני ע"ה בהכנסת אורחים מופלאה לבני ברית, ולהבדיל, לשאינם בן ברית. נתיישבו עד שנתיישנו וחדש מפני ישן היה מכניס.

שחה לי אימי שתחיה שהיו ימים שכמעט לא בא אוכל לפיה מעמל שעמלה היא וחמותה וגיסותיה עם האורחים שלנו בבית חמיה. וכמנהג שמחת בית השואבה בבית מקדשנו שרצו מתפילה לעבודה ומעבודה לשמחה ולא ראו שינה בעיניהם, כך טרחה היא מסיר לכביסה, ומכביסה לשאיבה, ומשאיבה לשאר עבודות הבית, והכול בזריזות ככוהנים בעבודתם. אלא שכוהנים בעבודתם ולוויים בדוכנם משמרה באה ומשמרה יוצאת, ואמי וגיסותיה ממשמרה למשמרה רצות.

גם צער ועלבונות היו מנת חלקם של המטיבים, שהרי זיעת הדרך קשה היא, ועל נחל איתן כיבסו בגדי האורחים שישנו שנת ישרים על מיטותם בעוד אלה טורחות לכבס שמלות ליום השלישי של שהותם והיה שהאשימום כי יד שלחו בממונם שבכיס בגדיהם ששכחו שם, **ומה רבה הבכיה והצער מעלבונה של מצווה עד שנמצאה האבדה. זקני ע"ה, שהיה ליבו לב רחום טוב ומטיב, ראה בעוניי כלותיו, והיה מנהיגן ברחמים ברוך שפתיו ובלשון תחנונים לקבל הכול באהבה ולא לעזוב מידתם הראשונה**...

ליל חודש מושלג אחד קר וסוער באו ונתדפקו כמה אנשים מכרים למשפחתנו על ביתו של זקני. מכפר מרוחק היו וצינה אחוזתם והיו מרעידים בגופם ותשושים מהדרך הקשה. ידעו שקורת גג ימצאו אצל זקני, באו ועמדו על פתח ביתו. השעה מאוחרת הייתה והכול עלו כבר על משכבם. שמע זקני את קול הדפיקות, קפץ מיצועו פתח וראה אנשים עטופים באדרת שיער מכוסים שלג הם ובהמותיהם ומרעדים מקור. חרד זקני לקראתם והכיר שקרוביו הם. מיד הכניס זקני את האנשים ונטל את הבהמות לאורווה ושם שם לפניהם תבן ומים ומייד חזר לביתו ומצא את האנשים יושבים סביב האח המבוערת ומחממים את גופם הקפוא. השעה מאוחרת הייתה ואוכל מבושל בבית לא היה, שאורחיו הרבים לא שבעו באו לביתו ולא רעבים יצאו ממנו. הצטער זקני ואמר שלכל הפחות יחמם גופם במשקה של תה חם. חיפש את הקומקום ומצאו ריקן ממים. ניגש זקני אצל אבי להקיצו להיות חברה לאורחיו עד שיביא מים להרתיח.

קם אבי וקמה אימי ובאו אצל האורחים. קרא זקני לאימי ובתחנונים ביקש שתמצא דבר - מה להאכיל את אורחיו קרוביו ותסיר את הבושה מפניו שלא מצא דבר - מה ליתן לאורחיו ולא יאמרו באו אורחים לבית יהודה ורעבים עלו על משכבם. לקחה אימי סיר גדול וקראה לאבי ויחדיו ירדו לנחל הזורם בפאתי הכפר. לקח אבי עששית והיה מאיר לאימי את הדרך עד שהגיעו לנחל. שאבה אימי מים והעמיסה הסיר על כתפה וחזרו לביתם. נכנסו ושפתה אימי קומקום על האש והכינה לאורחים תה שיחממו את גופם. שחו האנשים זה עם זה על שתיים ושלושה כוסות תה חם, ואמי בינתיים פרשה לחדר הסמוך בלי שירגיש בה איש. לקחה מעט שעורים וניקתה אותם ולקחה מטחנה קטנה בידה והחלה טוחנת את השעורים. טחנה כדי קדרה והרקידה את הקמח וניפתה בנפה והביאה מים והחלה מכסכסת בקמח עד שנעשה מאכל כוסכוס. הכינה סיר וזרקה שם ירקות וחתיכות בשר ממה שמצאה ידה, והכול בדומייה בלי שאיש הרגיש בה.

-המשכים-

המשך מעמ' 4 מדור - "זיכרון להולכים"

פועל ישועות

נודע כבעל מופת הפועל ישועות, וכפי ששמעתי מזיקנתי פנינה רובידה חזן ע"ה שזכתה לשמשו בערוב ימיו והיא נכדתו, עשרות סיפורי מופת שראתה בעיניה ניסים גלויים שפעל, וראה בס' ילקוט שבע [מועדים וחכמים] ח"א עמ' צ"ה, שכתב על רבי יוסף אלקובי זצ"ל פנו אליו בעת צרה לשם תפילה, והיה מביט בכוס של מים, והיה אומר להם מה משפטו של אותו חולה, לחיים או חלילה למוות, וכאשר היה אומר כך היה, עי"ש, וראה גם בהסכמתו של הגר"ש משאש זצ"ל לספר ברכת רם, שכתב גם כמה נשים עקרות היו באים להתפלל עליהם, והיה כותב שמות הקודש על צלחות ונותן להם, ולא הייתי מבין מה זה, והרבה אנשים היו באים להתברך ממנו, ארבעה מוצאי שבתות בחודש אלול עשיתי עמו בביתו תיקון כרת, והיה החדר שלו עם תוך החצר של השכינים מלא וגדוש באנשים הבאים אצלו לעשות התיקון ומתפללים בבוקר ואז יוצאים באופן שהיה איש אלהים קדוש עי"ש.

והגר"ש משאש זצ"ל בהסכמה לספר ברכת רם, כתב כל השבוע היה יושב בבית הכנסת אחת הנקראת על שמו והיו באים הרבה חכמים ללמוד כמה שעות ומן הגמ"ח שנתנו בידו המחזיקים, היה נותן לכל אחד מהלומדים, וביום השישי יושב בביהכנ"ס מעוטר כל היום בציצית ותפילין, ושכינה על פניו כמלאך ה' צבאות, וכיון שביום השישי הייתי פנוי מהישיבה שבה הייתי לומד הייתי הולך להשתעשע ולפלפל עמו בדברי רש"י והמפרשים על פרשת השבוע והיתה לו שמחה גדולה עי"ש.

חיבוריו

לצערינו לא השאיר רבינו כתבים אחריו, ורק פירוש אחד מצאתי משמו, ומובא בסידור אבותינו (נוסח מרוקו עטיה עמ' 146], ברך בניך בקרבך, ר"ת בב"ב עולים למנין ו', וזה רמז למ"ד שאמותינו במצרים היו יולדות ששה בכרס אחד, וסופי תיבות ככ"כ עולים למנין ס', וזהו רמז למ"ד שילדו שישים בכרס אחד יעו"ש. וע"ע בס' ילקוט שבע [חכמים ומועדים] ח"ב עמ' קל"א מתואר דרשה שנשא הרב החסיד כבוד מורנו רבי יוסף אלקובי זצ"ל עי"ש.

נלב"ע בי"א מר חשוון שנת תש"א בהיותו כבן פ"ז שנים וראה בס' ילקוט שבע [מועדים וחכמים ח"א עמ' צ"ה], ביום פטירתו ותהום כל העיר מקנאס עיר מולדתו מרוקו, גדולים וקטנים ליוו את ארונו הקדוש הקיפו את מקום קבורתו בחומה ולידו היו קוברים רק תלמידי חכמים עי"ש, והגר"ש משאש זצ"ל בהסכמתו לספר ברכת רם, כתב וכבוד גדול עשו לו במותו.

זכותו תגן בעדינו ובעד כל ישראל אמן.

המשך מעמ' הקודם "תיאור מצוות הכנסת אורחים במרוקו"

זריזה הייתה אימי במלאכתה והייתה עושה מלאכת שתיים ושלוש נשים בחריצותה, וכאן גילתה זריזות יתרה וסייעה השם יתברך ושלח ברכה במעשה ידיה שאחר חצי שעה או מעט יותר באה והביאה לפניהם סיר גדול של כוסכוס עם מרק מהביל. שמחו האורחים ושמח יותר זקני שהביאה אימי דבר - מה לאכול לאורחים, וכשראה שהביא מאכל חשוב קרנו פניו מאושר שכיבד אורחיו במאכל חשוב שכזה. אכלו ושבעו והותירו והוסיפו ברכה לאימי על ברכה אחרונה שבירכו. כשעלו על יצועם האורחים ובטנם צבה, בא זקני אצל אימי ואמר לה, בתי, כשם שהצלת אותי מכיסופא בהאי עלמא שלא הבאתי אורח לביתי ועלה על משכבו רעב, כך יצילך השם יתברך מכל בושה וכלימה בזה ובבא.

ביאור נפלא ע"ד המדרש בעניין אשת עובדיה

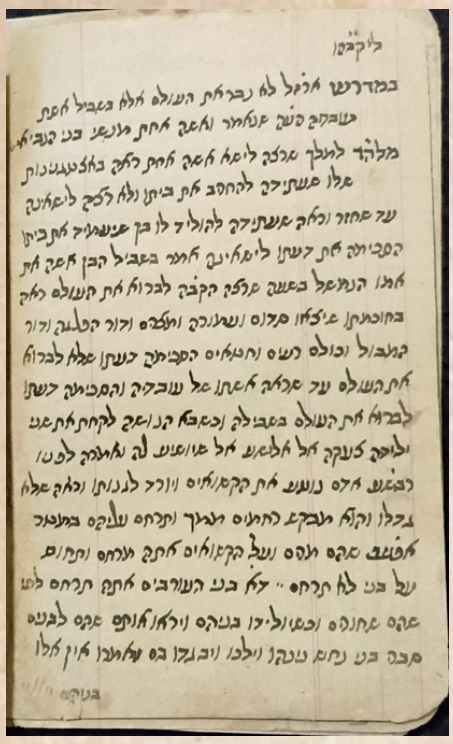
לקראת שבת קודש, שבה נפטיר את הפטרת "**אשת עובדיה**", אנו מתכוננים לפרסום ראשון ומיוחד מתוך ארכיון "עמותת דביר ביתך".

מקור: מרוקו, מחוז קצר א-שוק. תקופה: משנת תר"פ (1920).

תיאור: דרוש עתיק ויקר ערך העוסק בענייני ההפטרה והפרשה.

למרות חשיבותו הרבה ויופיו של הכתב, זהותו של מחבר הדרוש טרם פוענחה, ואנו ממשיכים לחקור ולחפש אחר עקבותיו של כותב הדברים. זהו נדבך נוסף ומרגש שאנו זוכים להנגיש לציבור מתוך גנזי הארכיון, המאיר באור חדש את מסורת הדרשנות והיצירה התורנית במרוקו.

כתב היד

במדרש ארז"ל, "לא נברא העולם אלא בשביל אשת עובדיה הע"ה, שנאמר "ואשה אחת מנשי בני הנביאים, מהל"ד [-משל למה הדבר דומה-] למלך שרצה לישא אשה אחת, ראה באיצטגנינות שלו שעתידה להחריב את ביתו, ולא רצה לישא(י)נה, עד שחזר וראה שעתידה להוליד לו בן שיעמיד את ביתו, הסכימה את דעתו לישא(י)נה, אמר, בשביל הבן אש(ה)א את אמו.

הנמשל, בשעה שרצה הקב"ה לברוא את העולם, ראה בחוכמתו שיצאו סדום ועמורה ומצרים ודור הפלגה ודור המבול, וכולם רעים וחטאים, הסכימה דעתו שלא לברוא את העולם, עד שראה אשתו של עובדיה והסכימה דעתו לברוא את העולם בשבילה, וכשבא הנושה לקחת את שני ילדיה, צעקה אל אלישע אל שיושע לה, ואמרה לפניו, רבש"ע [-ריבונו של עולם-], אדם נוטע את הקשואים ויורד לגנ[ו]תו וראה שלא גדלו והוא מבקש רחמים ממך, ותרחם עליו במטר, אפע"פ [-אף על פי-] שהם מרים ועל הקשואים אתה מרחם ותחוס, על בני לא תרחם.

ד"א [-דבר אחר-] בני העורבים אתה תרחם לפי שהם שחורים, וכשיולידו בניהם ויראו אותם שהם לבנים סברי בני נחש ניהנו, וילכו ויבגדו בם, ויאמרו אין אלו בנינו (בניהם), ואתה תרחם עליהם, ותכין להם מזונותיהם מן הרעי שלהם., אפי' על בני העורבים אתה תרחם, על בני הנביאים לא תחוס, הלכה לבית הקברות וצעקה, קס"ד צעקות, והיתה איה יראה אלהים, הנושה בא לקחת שני ילדי, באותה שעה נזדעזעו כל המתים ובאו אליה, ואמ"ל [-ואמרו לה-] ג' מתים נקראו יראי ה', והם אברהם, יוסף', איוב. אברהם דכתיב "כי ירא אלהים אתה", איוב דכתיב "ירא אלהים וסרמרע", יוסף דכתיב "את האלהים אני ירא". והשתא, אם אברהם אתה מבקש, הרי מתווכים עם הקב"ה על ענין עקידת יצחק, אמ"ל למה נסיתני בהעקידא [בעקידה] אילולי עמדתי באותו ניסיון איבדתי עולמי. ואם ליוסף ג"ד [-גם כן-] הרי הוא מתווכח עם אחיו על שמכרוהו, אמ" [-אמר להם-] אתם גרמתם לי שארד למצרים, אילולי לא כבשתי את יצרי ונכשלתי באשת פוטיפר איבדתי עולמי. ואם לאיוב, הרי ג"ד [-גם כן-] מתווכח עם הקב"ה בשעה שמסרו לשטן, אילו כפרתי איבדתי עולמי, כמ"ש לו אשתו.

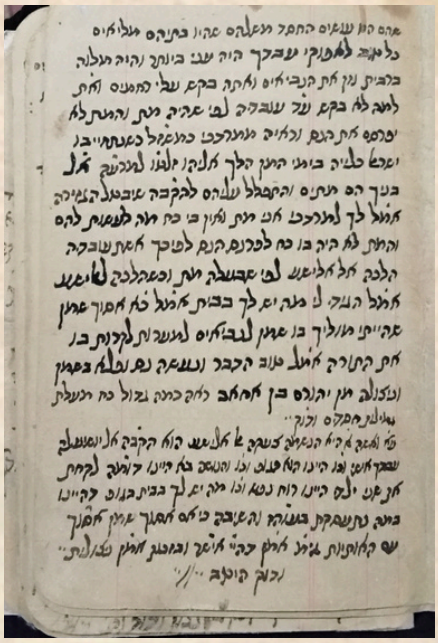
אמרה להם, איני מבקש אלא אותו שכתוב בו "ועובדיה היה ירא את ה' מאוד". הלכו ואמרו לו, אשתך עומדת בחוץ ואתה עומד בפנים. נתגלה לה, אמ"ל [-אמר לו-] היכן הבטחה שהבטחתני ויתומייך ואלמנותייך לא יפחדו. ועתה הנושה בא לקחת את שני ילדי, אמ"ל [-אמר לה-] ומה אעשה לך, לך אצל אלישע הנביא בשביל שאני מת.

וי"ל [-ויש להקשות-] בזה המאמר א' מה זכות לאשת עובדיה יותר מן הנשים עד שברא הקב"ה העולם בשבילה, וכי הוא יות(י)ר מן האמהות. ועוד, למה זכר כ"א [-כי אם-] אותם דורות, הרי כמה דורות אחרים היו רשעים ביותר מהם. ועוד, למה הביאה ראיה כי אם מן העורבים והקשואים. ועוד למה הלכה לבית הקברות דווקא, תלך אל הצדיקים. ועוד, למה צעקה קס"ד דווקא ולא יותר.

אלא יובן שהקב"ה לא ברא עולמו כ"א [-כי אם-] במידת החסד וכן קיומה שנאמר "אמרתי עולם

המשך בעמ' הבא...

ביאור נפלא ע"ד המדרש בעניין אשת עובדיה

חסד יבנה"ו, וכתב התנא (בריש מס' אבות) על ג' דברים העולם עומד, על התו' ועל העבודה ועל גמילות חסדים, וכתיב "חסד ומשפט נכון כסאך וכו", וע"ז לא רצה הקב"ה לברוא העולם בשביל אותם הדורות שזכרנו שלא היתה בהם מידת החסד.

מ"ש א"ך בדורות האחרים אף על פי שהיו רשעים, היה חסד ביניהם לבין בני אדם, אבל הדורות שזכרנו לא זה ולא זאת, כמש"ה בדור המבול "ותמלא הארץ חמס מפניהם", חמס וגזל, לא די שלא היה בהם חסד, אלא אדרבא גזל, וכן בסדום שלא היו מכניסים אורחים כידוע, שנא' "פרץ נחל מעם גר וכו". המצריים כפרו בחסדו של יוסף שהוא זן אותם, שנא' "אשר לא ידע את יוסף", וכ"ש שלא עשו עמהם חסד.

וע"ז לא זכר כ"א אותם דורות, לאפוקי דורות אחרים הגם שהיו רשעים, יש בהם חסד שבהם העולם עומד.ע"כ שראה אשת עובדיה עתידה לצאת וברא את העולם, ומהו חסדה שעשתה, אלא באותה שעה שמתו בני יחיאל ובאו גדולי הדור לנחמו, ובא אליהו זכלט"ו [-זכור לטוב-] עמם, אמ"ל אחאב לאליהו תלמיד יותר מרבו, א"ל לאו, א"ל והלא קללת יהוש(ו)ע נתקיימה,וקללת משה לא נתקיימה, שהרי יהושע קילל למי שיבנה את יריחו שנא' "בבכורו ייסדנה, ובצעירו יציב דלתיה, ונשארה חרבה כמה שנים עד שבא יחיאל חותן אחאב ובנה אותה ונתקיימה קללת יהושע זה תלמיד מרע"ה, ומרע"ה אמר בתורה "השמרו לכם וכו', ועצר את השמים וכו', וכל [-עובדי-] עוע"ז ולא נעצרו הגשמים, באותה שעה כעס אליהו ונשבע חי ה' אם יהיה טל ומטר כ"א לפי דברי, והיה רעב עד שהיה ראשו של חמור ר"ל בחמשים כספי, וקב שלחרובים בכך, עד שרצה אליהו והתפלל אל ה' ונתן טל ומטר לכל העולם, והודה אחאב.

והנה איזבל המרשעת רצתה להרוג נביאי ישראל, ושמע עובדיה וקבץ מאה איש נביאים עוסקים בתורה ועשה אותם בשני מערות, והיה מכלכלם לחם ומים ג' שנים באותו רעב, והיה נוטל בריבית מיהורם בן אחאב ונותן להם לאכול ולשתות, וכ"ז היה בעצת אשתו, וטוחנת ואופית ביום ובלילה, ונותנת להם בלב טוב ובנ"ח, ולא כדרך נשים שעינם צרה באורחים, ולפיכך נבראת העולם בשבילה, שאמרז"ל כל המקיים נפש אחת מיש' וכו', וכ"ש שקיימה מאה נביאים יושבים ועוסקים בתורה יומם ולילה, שנא' ואשה אחת היתה בעולם ולא נתפרסם שמה.

ובשעה שנפטר עובדיה בא יהורם בן אחאב לקחת את ב' ילדי לעשות אותם שמשים לע"ז, ולכך צעקה אל אלישע, א"ך הול"ל באה אל אלישע, וכשאמר צעקה ודאי להקב"ה שיושיע אותה ואת בניה מיד ע"ז, ואמרה רבש"ע אדם זור(י)ע קישואין ובהן מן מר, ואפילו הכי בשביל הקליפה שהיא מתוקה אתה נותן לה מטר, ובני אם הם רשעים חוס עליהם בשביל(י)נו, ואם הם ב"מ אכזרים כעורבים חוס עליהם כמו שחסת על העורבים.

ומה שצעקה קס"ד צעקות לא פחות ולא יות(י)ר כמספר ל'חם מ'ים שנתנה לנביאים, לכך כשראה הקב"ה כי מתקו נעמו דבריה הושיעה ואמרה ידעתי שאישי היה ירא את ה' יותר מאברהם ומיוסף ומאיוב, לפי שהם היו עושים החסד משלהם שהיו בתיהם מל(י)אים כל טוב, לאפוקי עבדך היה עני ביותר, והיה מלוה ברבית וזן את הנביאים, ואתה בקש עלי רחמים. וא"תלמה לא ביקש ע"ד עובדיה.

לפי שהיה מת, והמת לא יפרסם את הנס, וראיה ממרדכי כמשז"ל כשנתחייבו ישראל כלייה בימי המן, הלך אליהו זלט"ו [-זכור לטוב-] למרע"ה, א"ל בניך הם מתים והתפלל עליהם להקב"ה שיבטל הגזירה, אמ"ל לך למרדכי, אני מת ואין בי כח מה לעשות להם, והמת לא היה בא כח לפרנס הנס, לפיכך אשת עובדיה הלכה אל אלישע, לפי שבעלה מת, וכשהלכה לאלישע אמ"ל הגידי לי מה יש לך בבית, אמ"ל כ"א אסוך שמן שהייתי מוליך בו שמן לנביאים למערות לקרות בו את התורה, אמ"ל טוב הדבר, ונעשה נס ופלא בשמן וניצלה מן יהורם בן אחאב. ראה כמה גדול כח מעלת גמילות חסדים, ודו"ק.

ע"א [-ענין אחר-] ואישה אי היא הנשמה, צעקה אל אלישע הוא הקב"ה, אל יושיע לה עבדך אישי וכו', היינו הוא הגופ', והנושה בא, היינו דומ"ה לקחת את ב' ילדי, היינו רוח נפש וכו'. מה יש לך בבית, בגופ', דהיינו במה נתעסקת בעוה"ז, והשיבה כ"א אסוך שמן, אסוך עם האותיות גימ' א'מן, דהיי' אישי"ר. ובזכות אמן ניצולת ודו"ק היטב.

פעילות קודש

ביום שלישי האחרון נערך בכולל פנסיונרים "תפארת לוי יצחק- דביר ביתך" - "חצי יום שכולו תורה"...

הרב מנדי נחשון שליט"א - רב העיר נוף הגליל

הרב נפתלי שטיימניץ שליט"א - ממזכי הרבים בעפולה עילית

הרב שלמה ויצמן שליט"א - מרבני שכונת עפולה עילית

